

تحلیلی بر وضعیت شاغلان بخش اقتصاد غیررسمی

(مطالعه موردی: شهر قروه)

محمد ویسیان (کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران، نویسنده مسؤل)

mwaysian63@gmail.com

میرنجف موسوی (دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران)

mousavi424@yahoo.com

طاها ربانی (دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران)

taha.rabbani@yahoo.com

واحد احمدتوزه (دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران)

w.a.tozeh@ut.ac.ir

تاریخ تصویب: ۱۳۹۴/۰۱/۲۹

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۸/۱۸

چکیده

اقتصاد غیررسمی نمودی از تحولات جهان سرمایه‌داری است که بخش مهمی از اقتصاد را در شهرهای بسیاری از کشورها، به‌خصوص کشورهای در حال توسعه تشکیل می‌دهد و نقش عمده‌ای در ایجاد اشتغال، تولید و ایجاد درآمد ایفا می‌کند این‌گونه مشاغل با رشد چشمگیر خود باعث به وجود آمدن معضلات و مشکلات در حوزه مدیریت شهری شده است. هدف این پژوهش، شناسایی وضعیت اجتماعی-اقتصادی شاغلان بخش غیررسمی شهر قروه بوده است. روش پژوهش حاضر به صورت توصیفی-تحلیلی و شیوه گردآوری داده‌ها اسنادی-پیمایشی است. در ادامه با توجه به فرضیه‌ها مطرح شده، ۱۳۰ پرسش‌نامه، به‌طور تصادفی در اختیار افراد جامعه مورد مطالعه قرار گرفت. به‌منظور تحلیل داده‌ها در مرحله اول، داده‌های پژوهش با استفاده از نرم‌افزار SPSS و با بهره‌گیری از آماره‌های توصیفی-استنباطی تجزیه و تحلیل شد، که یافته‌های تحقیق نیز نشان می‌دهد: توزیع جغرافیایی این فعالیت‌ها در شهر قروه یکنواخت نیست، اکثر افراد شاغل در این بخش مالیات پرداخت نمی‌کنند، بین عدم رضایت شغلی و بخش غیررسمی، رابطه وجود دارد، بین مهاجرت‌های روستایی و اشتغال در این بخش رابطه وجود دارد. در مرحله دوم با استفاده از نتایج اولیه، بین مهاجرت جامعه روستایی و جامعه شهری مشغول در بخش غیررسمی آزمون، تحلیل واریانس (ANOVA) انجام شد که در آزمون، مقایسه بین واریانس‌های دو گروه اختلاف معنی‌داری از نظر آماری وجود دارد.

کلیدواژه‌ها: بخش غیررسمی، مشاغل غیررسمی، مهاجرت و بیکاری، شهر قروه.

۱. مقدمه

۱.۱. طرح مسأله

شهرنشینی^۱ یک پدیده جهانی، بعد از جنگ جهانی دوم است که ماهیت کیفی آن در سراسر کشورها متنوع است در برخی کشورها همراه با مهارت، ارتقا، صنعتی شدن و گسترش بخش رسمی و در برخی دیگر از کشورها شهرنشینی با بخش غیررسمی^۲ و سنتی همراه شد (Yuki, 2007: 76). شهرنشینی فرآیندی اجتناب ناپذیر و شتاب زده است که با پایان قرن بیستم بر دامنه آن افزوده شده است (فکوهی، ۱۳۸۳: ۱۰۵). شهرنشینی سریع به همراه افزایش جمعیت در شهرها، همراه با مدیریت ناکارآمد و تأثیرات ناشی از اقتصاد سیاسی از یک سو موجب رواج بیکاری در شهرهای جهان سوم شده است و از سوی دیگر تلاش در جهت تأمین حداقل معاش و رهایی از فقر، سبب شده تا بخش عمده ای از جمعیت ساکن در شهرها به سوی بخش غیررسمی، گرایش پیدا کنند (جمالی، صدرموسوی، دخت لیوارجانی، ۱۳۸۷: ۲۹). بخش غیررسمی، یک مفهوم گسترده است که برای توصیف فرم های نامن از فعالیت های اقتصادی در کشورهای در حال توسعه جهان استفاده می شود با این حال، رشد و میزان اشتغال غیررسمی در بسیاری از کشورها، راه عملی برای فرار از بیکاری به شمار می رود (Henley & Arabsheibani, 2009: 992).

در بسیاری از تجمعات شهری رو به توسعه، بیش از نیمی از جمعیت از نظر اقتصادی فعال، هم در بخش غیررسمی اشتغال دارند و هم در زیستگاه های غیررسمی زندگی می کنند که نمودهایی از فقر شهر هستند که خود، نداشتن مدیریت کارآمد شهری را نشان می دهد. بخش غیررسمی تنها راه حل برای بقا و پاسخی به بحران های شهری برای گروهی از مردم است؛ اما این نکته مهم است که

چگونه می توان به مرور زمان به بخش غیررسمی کمک کرد تا به بخش رسمی بپیوندد (هال و فایفر، ۱۳۸۸: ۱۰۲). هر چه زندگی، علمی تر و صنعتی تر می شود، افراد به همان اندازه احتیاج به فراگیری تخصص های لازم برای رفع نیازهای خود پیدا می کنند. جوامعی که نتوانند افراد متخصص به اندازه کافی تربیت کنند، ناچار نیروی کار آن ها به سوی مشاغل روی می آورند که احتیاج به تخصص ندارد (نواحی، حسین زاده، درویشی، ۱۳۸۶: ۳). با توجه به موارد ذکر شده و از آنجای که بخشی از جمعیت فعال شهر قروه در بخش غیررسمی اقتصاد، مشغول به فعالیت هستند و این فعالیت تنها راه تأمین نیازهای اولیه زندگی شان است و چون اکثر این افراد مهارت و تخصصی ندارند و تعداد اندکی از آن ها هم که دارای مهارتی هستند، به علت اشباع بازار کار قادر به جذب در بخش رسمی اقتصاد شهر نیستند، نیز نمی توان حق افراد را برای داشتن یک شغل و درآمد جهت ادامه زندگی نادیده گرفت و علی رغم گستردگی و نقش این بخش در اقتصاد شهری، تاکنون تحقیقات اندکی در این زمینه صورت گرفته است از این رو تحقیق حاضر بر آن است که ضمن بررسی اقتصاد غیررسمی، وضعیت شاغلان این بخش در شهرستان قروه را از طریق یک تحقیق میدانی مبتنی بر پرسشنامه و ارائه پیشنهادها در جهت بهبود اوضاع فعلی این مشاغل بررسی کند. در راستای بررسی وضعیت شاغلان بخش غیررسمی شهر قروه و بر اساس تحقیقات پیشین، می توان فرضیه های زیر را مطرح کرد.

- ۱) بین فعالیت در بخش غیررسمی و مهاجرت های روستا - شهری رابطه وجود دارد.
- ۲) بین بیکاری و فعالیت در بخش غیررسمی رابطه وجود دارد.
- ۳) بین رضایت نداشتن از شغل فعلی و فعالیت در بخش غیررسمی رابطه وجود دارد.

1. Urbanization
2. Informal sector

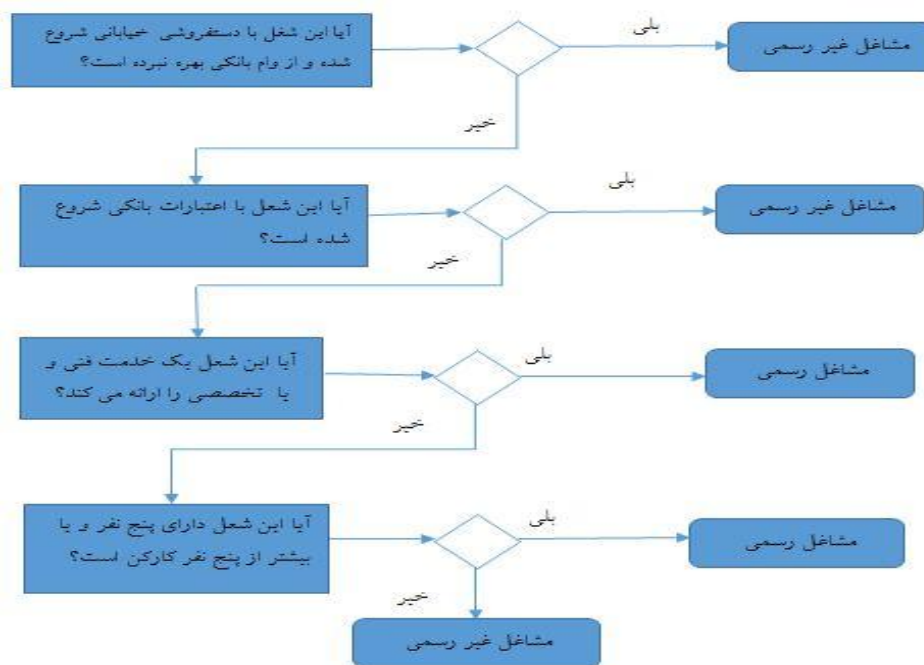
۱.۲. پیشینه پژوهش و مبانی نظری

مفهوم اقتصاد (بخش) رسمی مورد قبول محققان بوده و به خوبی درک شده است. این نوع اقتصاد مبتنی بر کار در چهارچوب قوانین رسمی یک کشور است و مهم ترین ویژگی های آن عبارت اند از: کار مبتنی بر دستمزد مشخص، داشتن حداقل دستمزد، ساعات کار مشخص، محیط کار امن و سالم، داشتن بیمه تأمین اجتماعی کارکنان (Daniels, 2004: 502). در مقابل، اقتصاد غیررسمی^۱ به مجموعه ای از فعالیت و مبادلات اقتصادی گفته می شود که هرکدام ممکن است قانونی یا غیرقانونی باشند؛ اما به دلیل آن که گزارش نمی شوند، اندازه گیری نیز نمی شوند. فقدان گزارش می تواند برای فرار از مالیات یا مقررات بیش از حد (درجه تنظیم کنندگی بالای دولت) و یا حتی نبود شبکه گزارش گیری به دلایل مختلف باشد (احمدی شادمهری، ۱۳۸۶: ۱۴۱). اقتصاد (بخش) غیررسمی مجموعه ای از مهم ترین فعالیت های اقتصادی است که نقش مهمی در اقتصاد کشورها دارند. اندازه و مقیاس اقتصاد غیررسمی در مراحل مختلف توسعه، متفاوت است. در واقع مشاهده، تعریف، اندازه گیری و محاسبه این بخش از اقتصاد بسیار دشوار است (Elgin & Oyvat, 2013: 38). بخش غیررسمی، بخش مهمی از اقتصاد و بازار نیروی کار را در کشورهای در حال توسعه تشکیل می دهد این بخش باتدبیر کالاها و خدمات، انتقال مهارت توسط تازه واردها به بخش، کاهش بیکاری و به کار گرفتن سرمایه های (پس انداز) فردی نقش عمده ای را در تولید، ایجاد اشتغال و درآمد ایفا می کند (توماس، ریسکاوچ، سیستو، ۱۳۷۶: ۱۵۹). شناسایی اقتصادی غیررسمی و اندازه گیری آن خیلی دشوار است به علت اینکه مشاغل غیررسمی، پدیده ای رنگارنگ، شناور و به طور مستمر در حال تغییر است (Daniles, 2004: 503). حدوداً اوایل دهه ۷۰ بود که نخستین بار سازمان جهانی کار

از اصطلاح بخش غیررسمی برای توصیف فعالیت های نیروی کار فقیری که بسیار سخت کار می کردند؛ اما از سوی مقامات دولتی شناسایی، ثبت، حمایت و یا اداره نشده بودند، استفاده کرد (صادقی، وفایی، حسن، ۱۳۸۶: ۷۴). سازمان ملل در سال ۱۹۹۳ م اقتصاد غیررسمی را بازار (اقتصاد) شامل واحدهایی تعریف کرد که کالا و خدمات را به فرض ایجاد شغل و درآمد به صورت شخصی ایجاد می کند و واحدها به وسیله سطوح پایین تر، سازمان دهی و با تفاوت ناچیزی بین کار و سرمایه در مقیاس کوچک مشخص می شوند، تعریف کرد (Romer, 2009: 1-5). سازمان بین المللی کار، از اقتصاد بخش غیررسمی تعریفی به این شرح ارائه داده است: (۱) نیاز به هزینه کم؛ (۲) کارگر بر؛ (۳) ورود آسان با این بخش؛ (۴) کمی نیاز به تخصص و تحصیلات رسمی؛ (۵) عرضه خدمات و تولیدات قابل رقابت (غازی، بیگ محمدی، بزی، ۱۳۸۵: ۱۰۳). بخش غیررسمی، بخشی از اقتصاد است با فعالیت محدود، کارگر بر، نبود حمایت قوانین کشوری از آن، که ورود به آن آسان، بازار نامنظم، سرمایه اندک از ویژگی های این اقتصاد است (شکوئی، ۱۳۸۳: ۴۶۴). مشاغل غیررسمی عبارت است از مجموعه ای از فعالیت هایی که افراد در سنین مختلف باهدف کار و درآمد عمدتاً در شهرهای پرجمعیت و فقیر کشورهای جهان سوم انجام می دهند و از ناحیه دولت ها هم به رسمیت شناخته نمی شود و افراد نیز از روی اجبار آن ها، این مشاغل را برگزیده اند (صرامی، ۱۳۷۳: ۵۹). یکی از پیچیدگی های مفهوم غیررسمی و ابهام آن این است که مشاغل غیررسمی در مناطق مختلف و حتی در یک منطقه به نام های مختلف همچون اقتصاد زیرزمینی، اقتصاد پنهان شناخته می شود (جمعه پور، ۱۳۸۰: ۱۷۶). نیروی کار بخش غیررسمی زیاد و نامتجانس است که شامل دو بخش خود اشتغالان در بخش غیررسمی؛ یعنی تشکیلات اقتصادی (کوچک و کنترل نشده) و کارگران مزدبگیر در مشاغل (کنترل شده و حمایت شده) است

دریافت مجوز و مالیات و فرآیند اداری هزینه‌بر و وقت‌گیر و بسیار زیاد است. بنابراین کمتر به این موضوع توجه شده است (Sheda, 2003: 5).

(Chen, 2005: 7). به لحاظ فنی، فعالیت‌های غیررسمی، چون هزینه قانونی شدن آن زیاد و در کشورهای در حال توسعه، هزینه قانونی کردن این فعالیت‌ها به دلیل

شکل ۱- معیارهای تشخیص مشاغل رسمی و غیررسمی،

مأخذ: (Sheehan & Riosmena, 2013: 1098)

غیررسمی بسیار پراکنده است، به گونه‌ای که بخش غیررسمی برای توصیف وسیعی از فعالیت‌ها؛ نظیر فرار مالیاتی، فساد مالیاتی، پول‌شویی، جنایت، رشوه‌خواری و سرقت از دارایی‌های دولت به کار می‌رود (رنانی، ۱۳۸۴: ۲۵). فریدمن در بررسی وضعیت اشتغال غیررسمی ۶۹ کشور برخلاف تحقیقات گذشته اعلام می‌کند که فعالیت‌های غیررسمی بالا با نرخ‌های پایین مالیات همراه نیستند؛ بلکه بیشتر با فساد همراه هستند (شکیبایی، ۱۳۸۲: ۱۴). اندازه‌گیری بخش غیررسمی در ایران نیز مورد توجه تعدادی از پژوهشگران قرار گرفته است که به یافته‌های تحقیق آن‌ها به تناسب، در بخش‌های مختلف در زیر اشاره کرد.

محمد بیگی، بخش غیررسمی را معرف استمرار روش‌های سنتی تولید توصیف می‌کند که از اشکالی چون خوداشتغالی به قصد تأمین معاش و اشتغال برای بخش عمده

در مورد اهمیت بخش غیررسمی و نقش آن در بخش اقتصاد شهری و توزیع درآمد و اشتغال و به‌ویژه، تعامل آن با بخش رسمی، پژوهش‌های قابل توجهی انجام گرفته است؛ به‌طور مثال، ادبیات موجود نشان می‌دهد که مفهوم بخش غیررسمی را هارت در سال ۱۹۷۱ و ورسلی در سال ۱۹۷۴ مطرح کردند بر اساس مطالعات هارت درباره گروه کم‌درآمد نیروی کار شهری بین بخش رسمی و بخش غیررسمی تمایز قابل می‌شود (باقری، ۱۳۸۱: ۲۵). ادگار در بررسی موردی خود در خصوص استرالیا دریافته است چنانچه فعالیت در اقتصاد غیررسمی، دارای نیروی پیش برنده باشد، سرانه مالیات‌های مستقیم بیشترین اثر را بر رشد اقتصاد غیررسمی خواهد داشت و مقدار آن به شدت پیچیدگی و مقررات نظام مالیاتی بستگی دارد (مرصوصی و صالحی‌فرد، ۱۳۸۶: ۷۴). در کشورهای در حال گذار، تحقیقات در رابطه با بخش

خورشیدی در گزارشی در مورد بخش غیررسمی به این نتیجه رسیده است که از آنجای که در این بخش، نیروی کار خانوادگی به این واحدها بسیار اندک است و مهارت نازلی هم دارند بنابراین، از بهره‌وری کمتری برخوردارند و تولیدکنندگان و کارگران بخش غیررسمی کل سازمان یافته نیستند (خورشیدی، ۱۳۷۶: ۱۷). نقدی، طاهرنیا، پاک‌سرشت، عیسی‌زاده (۱۳۹۳) نیز در بررسی نقش سرمایه فرهنگی و اجتماعی در ورود به بخش اشتغال غیررسمی چاپارخانه شهر همدان به دو نوع الگو و سبک کلی (اختیاری و اجباری) اشاره می‌کنند.

جمعیت روزافزون و فقیر کشورهای در حال توسعه صورت می‌گیرد (محمد بیگی، ۱۳۷۶: ۱۱۱). نیلی و ملکی عواملی؛ مانند بار مالیاتی شدت مقررات و دخالت‌های دولت، فساد و رانت‌خواری از جمله عوامل تأثیرگذار بر ایجاد و گسترش بخش غیررسمی می‌دانند (نیلی و ملکی، ۱۳۸۵: ۴۵). رنانی؛ میرزایی و اربابیان (۱۳۹۱) به بررسی ظرفیت مالیاتی ازدست‌رفته در بخش غیررسمی استان کهگیلویه و بویراحمد پرداخته‌اند. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که بررسی ظرفیت مالیاتی ازدست‌رفته به تفکیک بخش‌های عمده اقتصادی استان، نشان می‌دهد که تقریباً نیمی از شاغلان بخش غیررسمی استان امکان فعالیت در بخش رسمی را دارند و قابل ارتقا هستند.

جدول ۱- الگوی ورود به بازار اشتغال غیررسمی چاپارخانه

مأخذ: نقدی، طاهرنیا، پاک‌سرشت، عیسی‌زاده، ۱۳۹۳

الگوی اختیاری	الگوی اجباری	موضوع	
آگاهی نسبی از مشاغل موجود	آگاهی پایین از مشاغل موجود	سرمایه فرهنگی	شرایط زمینه‌ای
استفاده از سرمایه خانوادگی	استفاده از سرمایه فامیلی / قومی	سرمایه اجتماعی	
فرصت و جاذبه بخش غیررسمی	گزینه ممکن و دافعه بخش رسمی	بافت فضایی	
تأخیری (فرار از بیکاری / منزلت اجتماعی)	آنی (تأمینی / ترمیمی)	نیاز مادی	شرایط علی
افزایش سن	سنین پایین	سن	شرایط مداخله‌گر
راهنمایی و بالاتر	بی‌سواد / ابتدایی	سواد	
زمینه مساعد	امکان در دسترس		راهبرد
استمرار حرفه خانوادگی، پیشرفت سریع شغلی، بهره‌گیری از آموزش‌ها جهت تقویت حرفه و بازار کار	وابستگی شغلی، عدم تحرک شغلی		پیامد

۲. روش شناسی تحقیق

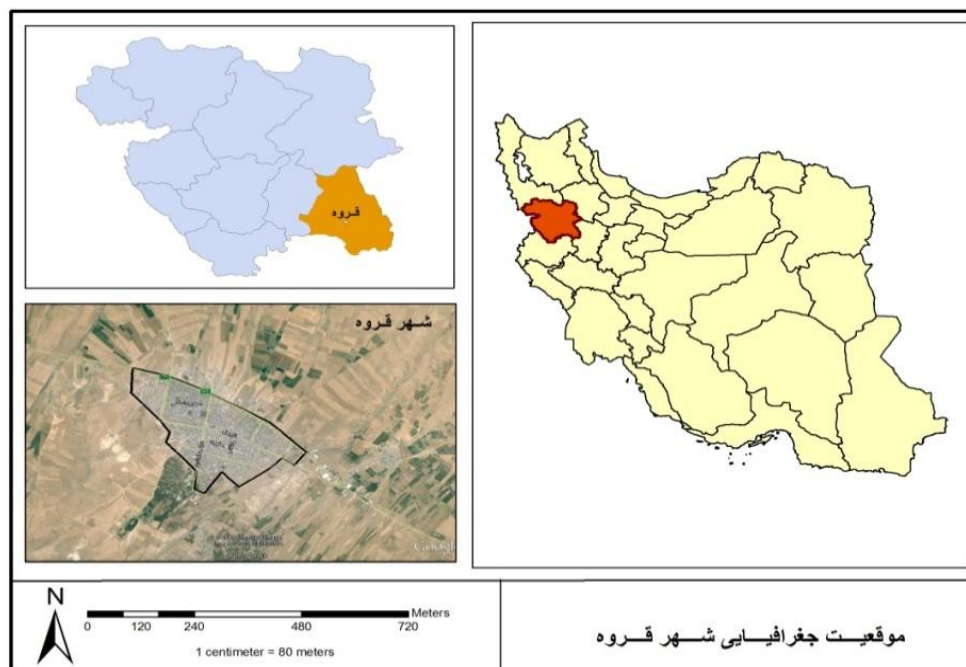
۱.۲. روش تحقیق

این پژوهش توصیفی-تحلیلی است. در این پژوهش از دو شیوه کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است. قسمت عمده انجام پژوهش به صورت پیمایشی انجام گرفته است. برای بررسی وضعیت شاغلان در بخش غیررسمی احتیاج به جامعه آماری است. از آنجایی که جامعه آماری شاغلان در بخش غیررسمی شهر قروه، مشخص نیست و برای پژوهش‌های توصیفی-میدانی، نمونه‌ای به حجم حداقل ۱۰۰ نفر ضروری است (دلاور، ۱۳۸۹: ۹۹)، از این رو در این پژوهش برای افزایش دقت، حجم نمونه ۱۳۰ نفر انتخاب شد. در این پژوهش برای افزایش روایی آن، از روش و تکنیک روایی محتوایی و صوری استفاده شده است برای تعیین پایایی پرسش‌نامه‌ها، تعداد ۳۰ پرسشنامه که بعد از اصلاحات انجام شده تایپ و در شهر به وسیله اجرای آزمون

مقدماتی تکمیل شده است. پس از تکمیل پرسش‌نامه و وارد کردن آن‌ها در نرم‌افزار SPSS، ضریب آلفای کرونباخ برای آن‌ها شده است. برای تحلیل داده‌های پرسشنامه از روش‌های آماری؛ نظیر آماره‌های توصیفی و استنباطی، آزمون χ^2 و تحلیل واریانس (ANOVA) با استفاده از نرم‌افزار SPSS انجام شده است.

۲.۲. قلمرو جغرافیایی پژوهش

شهر قروه در موقعیت ۴۷ درجه و ۱۴ دقیقه طول جغرافیایی و ۳۵ درجه و ۲۳ دقیقه عرض جغرافیایی واقع شده است. ارتفاع آن نیز از سطح دریا ۱۹۰۰ متر است (مهندسان مشاور بوم نگار پارس، ۱۳۸۳: ۴۱). (شکل ۱). شهر قروه واقع در استان کردستان در مسیر جاده ارتباطی سنندج-همدان قرار دارد. بر اساس آخرین سرشماری مرکز آمار ایران در آبان ماه سال ۱۳۹۰ این شهر ۷۱۲۳۲ هزار نفر جمعیت داشته است (سایت مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰).

شکل ۱ - موقعیت جغرافیایی شهر قروه

مأخذ: (نویسندگان، ۱۳۹۲)

۳. یافته‌های پژوهش

۱.۳. توزیع جغرافیای فعالیت‌ها

مطالعات نشان می‌دهد که توزیع فضایی جمعیت و فعالیت در نظام شهری کشورهای در حال توسعه نامتعادل

درصد زیر دیپلم و تنها ۱ درصد از این شاغلان دارای تحصیلات بالاتر از دیپلم هستند. (جدول ۳)

جدول ۳- توزیع فراوانی سطح تحصیلات افراد شاغل در

بخش غیررسمی قروه

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۱

تحصیلات	فراوانی	درصد	فراوانی تجمعی
بی سواد	۲۹	۲۲,۳	۲۲,۳
در حد خواندن	۳۳	۲۵,۴	۴۷,۷
زیر دیپلم	۶۷	۵۱,۲	۹۸,۹
دیپلم به بالا	۱	۱,۱	۱۰۰
جمع	۱۳۰	۱۰۰	

۳.۴. مهاجرت‌های روستا - شهری

وقتی شرایط اجتماعی-اقتصادی و جغرافیایی یک مکان قادر به پاسخ‌گویی نیازهای افراد نباشد، حرکت و جابه‌جایی جمعیت امری اجتناب‌ناپذیر است (طاهرخانی، ۱۳۸۲: ۹۲). فرآیند جا به جایی به منظور دستیابی به فرصت‌های اقتصادی، اجتماعی و مختص گروه کم‌درآمد نیست اگرچه الگوی مهاجرتی طبقه کم‌درآمد و پردرآمد در این خصوص باهم متفاوت هستند ابراهیم‌زاده، وارثی، اکبری، ۱۳۸۹: ۷۰). در شهر قروه ۶۳ درصد از شاغلان این بخش روستایی‌های هستند که از روستاهایی اطراف به این شهر مهاجرت کرده‌اند و تنها ۲۴ درصد آن‌ها متولد شهر قروه هستند. در این بین، ۱۲ درصد شاغلان نیز از دیگر نقاط به این شهر مهاجرت کرده‌اند. (جدول ۴).

جدول ۴- توزیع فراوانی محل تولد افراد شاغل در بخش

غیررسمی قروه

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۱

محل تولد	فراوانی	درصد	فراوانی تجمعی
قروه	۳۲	۲۴,۶	۲۴,۶
روستاهای اطراف	۸۲	۶۳,۱	۸۷,۷
سایر نقاط	۱۶	۱۲,۳	۱۰۰
جمع	۱۳۰	۱۰۰	

است. بر اساس مطالعات و شواهد موجود می‌توان گفت که پراکنش مشاغل غیررسمی در شهر قروه به این صورت است: فعالیت میوه‌فروشی با توزیع فراوانی ۲۲ درصد و پوشاک فروشی با توزیع فراوانی ۲۰ درصد دارای بیشترین میزان است و می‌توان از این مشاغل به‌عنوان فعالیت‌های غالب در شهر قروه نام برد. توزیع جغرافیایی فعالیت‌های بخش غیررسمی اکثراً در مناطق پرجمعیت و مراکز و خیابان‌های اصلی شهر منطبق است.

• نسبت سنی

جدول (۱) مؤید این مطلب است که بیشتر افرادی که به این مشاغل روی آورده‌اند، بین گروه سنی ۱۵-۴۵ سال با توزیع فراوانی ۶۱/۵ درصد قرار دارند و گروه‌های سنی ۶۵ سال به بالا و ۱۵-۰ سال با ۶ درصد کمترین درصد، را به خود اختصاص داده است.

جدول ۲- توزیع فراوانی نسبت سنی افراد شاغل در بخش

غیررسمی قروه

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۱

سن	فراوانی	درصد	فراوانی تجمعی
۱۵-۰	۸	۶,۴	۶,۴
۱۵-۴۵	۸۰	۶۱,۵	۶۷,۹
۴۵-۶۵	۳۴	۲۶,۲	۹۴,۱
+۶۵	۸	۶,۲	۱۰۰
جمع	۱۳۰	۱۰۰	-

۳.۳. سطح سواد افراد شاغل

در ایران بی‌سوادی در میان بخش غیررسمی تقریباً عمومیت دارد و آموزش رسمی در میان خانواده‌های این گروه جای ندارد و تحصیل‌کردگان متوسط به بالا در بین آن‌ها بسیار اندک است (جمالی، صدرموسوی، دخت-لیوارجانی، ۱۳۸۷: ۳۰). بر اساس نتایج حاصل از پرسشنامه‌ها، ۲۲ درصد شاغلان بخش غیررسمی در شهر قروه، بی‌سواد، ۲۵ درصد در حد خواندن و نوشتن، ۵۱

۳.۵. علل اشتغال در این بخش

تأمین شغل در جامعه فقیر، مهم‌ترین وسیله برای توزیع درآمد است و نبود توازن در توزیع فرصت‌های شغلی در مناطق شهری و روستایی سبب گرایش به بخش غیررسمی شده است. در شهر قروه ۷۰ درصد شاغلان دلیل ورود خود به بخش غیررسمی را بیکاری و نیافتن شغل مناسب و ۲۲ درصد، نداشتن سرمایه اظهار کرده‌اند. در مرتبه پایین‌تر ۶ درصد به خاطر نداشتن تحصیلات و ۸ درصد نیز اخراج از شغل قبلی را دلیلی برای ورود به این بخش دانسته‌اند. (جدول ۵).

جدول ۵- توزیع فراوانی دلایل اشتغال افراد شاغل در بخش

غیررسمی قروه

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۱

دلیل اشتغال	فراوانی	درصد	فراوانی تجمعی
بیکاری	۹۲	۷۰,۸	۷۰,۸
نداشتن سرمایه	۲۹	۲۲,۳	۹۳,۱
نداشتن تحصیلات	۸	۶,۱	۹۹,۲
اخراج از شغل قبلی	۱	۰,۸	۱۰۰
جمع	۱۳۰	۱۰۰	

۳.۶. وضعیت پرداخت مالیات

از مشخصات بارز فعالیت در بخش غیررسمی پرداخت نکردن مالیات است. در شهر قروه ۹۵ درصد از افراد شاغل در بخش غیررسمی، هیچ‌گونه مالیاتی پرداخت نمی‌کنند (جدول ۶).

جدول ۶- توزیع فراوانی شغل قبلی افراد شاغل در بخش

غیررسمی قروه

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۱

مالیات	فراوانی	درصد	فراوانی تجمعی
پرداخت مالیات	۶	۴,۶	۴,۶
پرداخت نکردن مالیات	۱۲۴	۹۵,۴	۱۰۰
جمع	۱۳۰	۱۰۰	

۳.۷. رضایت از شغل فعلی

بر اساس جدول (۷)، ۷۴ درصد از شاغلان در بخش غیررسمی شهر قروه از شغل فعلی خود رضایت ندارند و تنها ۲۵ درصد آن‌ها از شغل فعلی خود اظهار رضایت کرده‌اند. عمده‌ترین دلایل رضایت نداشتن آن‌ها را می‌توان در مشکلاتی مانند درآمد اندک، نداشتن مکان ثابت، درگیری با مأموران شهرداری، عدم منزلت اجتماعی و غیره جستجو کرد.

جدول ۷- میزان رضایتمندی افراد شاغل در بخش غیررسمی

از شغل خود قروه

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۱

رضایت از شغل	فراوانی	درصد	فراوانی تجمعی
دارد	۳۳	۲۵,۴	۲۵,۴
ندارد	۹۷	۷۴,۶	۱۰۰
جمع	۱۳۰	۱۰۰	

۳.۸. برخورداری از حق بیمه

۸۶/۹ درصد از شاغلان بخش غیررسمی در شهر قروه تحت هیچ‌گونه بیمه‌ای نیستند (جدول ۸)

جدول ۸- میزان برخورداری شاغلان در بخش غیررسمی قروه

از حق بیمه

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۱

بیمه	فراوانی	درصد	فراوانی تجمعی
دارد	۱۷	۱۳,۱	۱۳,۱
ندارد	۱۱۳	۸۶,۹	۱۰۰
جمع	۱۳۰	۱۰۰	

۳.۹. تحلیل استنباطی داده‌ها

در این بخش نتایج استنباطی و تحلیل آزمون‌ها آورده می‌شود. در ابتدا، رابطه بین فعالیت در بخش غیررسمی و مهاجرت‌های روستا - شهری تحلیل می‌شود. بر اساس (جدول ۹)، فراوانی فعالیت افراد مهاجر در بخش غیررسمی ۸۲ نفر از روستاهای اطراف، سهم قابل توجهی است. خسی

نفر متعلق به شاغلانی است که عامل بیکاری و نیافتن شغل مناسب را علت اشتغال در این بخش بیان کرده‌اند و کمترین فراوانی با ۱ نفر به دلیل اخراج از شغل قبلی است. (جدول ۱۱) مقدار خی دوی محاسبه شده $(\chi^2 = 52,18)$ با درجه آزادی ۲ است بنابراین با سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار است.

جدول ۱۱- فراوانی مشاهده شده و مورد انتظار سطح

تحصیلات افراد شاغل در بخش غیررسمی شهر قروه

مأخذ : یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۱

دلائل اشتغال	فراوانی مشاهده شده	فراوانی مورد انتظار
بیکاری	۹۲	۳۲,۵
نداشتن سرمایه	۲۹	۳۲,۵
نداشتن تحصیلات	۸	۳۲,۵
اخراج از شغل قبلی	۱	۳۲,۵

جدول ۱۲- تعیین معناداری رابطه بین سطح تحصیلات و

فعالیت در بخش غیررسمی با آزمون خی دو

مأخذ : یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۱

مقدار خی دو	درجه آزادی	سطح معناداری	دلائل اشتغال
۵۲/۱۸	۳	۰,۰۰	

درنهایت، نتایج تحلیل فرضیه رضایت‌نداشتن از شغل فعلی و فعالیت در بخش غیررسمی نشان‌دهنده این است که بین این دو رابطه وجود دارد.

فراوانی افرادی که از شغل فعلی خود رضایت ندارند، ۹۷ نفر، نسبت به افرادی که از شغل فعلی خود رضایت دارند، ۳۳ نفر، بالاست. (جدول ۱۳). بنابراین، در بررسی رابطه بین رضایت از شغل فعلی و اشتغال در بخش غیررسمی، خی دوی محاسبه شده $(\chi^2 = 29,2)$ با درجه آزادی ۲ در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار است. (جدول ۱۴). برای بررسی رابطه بین رضایت از شغل فعلی و اشتغال در بخش

دوی محاسبه شده $(\chi^2 = 61,7)$ با درجه آزادی ۲ در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار است. در بررسی ارتباط بین مهاجرت روستا - شهری و فعالیت در این بخش با آزمون وی کرامر مقدار ضریب مربوط $(0/251)$ است که به وجود رابطه میان دو متغیر فوق اشاره دارد.

جدول ۹- فراوانی مشاهده شده و مورد انتظار سطح تحصیلات

افراد شاغل در بخش غیررسمی شهر قروه

مأخذ : یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۱

اشتغال	محل تولد			
	قروه	روستاهای اطراف	سایر نقاط	کل
بخش غیررسمی	۲۱	۵۱	۱۰	۸۲
بخش غیررسمی و سایر شغل‌ها	۲۰/۴	۵۰/۷	۱۰/۹	۸۲/۰
بخش غیررسمی	۱۱	۳۱	۶	۴۸
بخش غیررسمی و سایر شغل‌ها	۱۱/۶	۳۱/۳	۵/۱	۴۸/۰
کل	۳۲	۸۲	۱۶	۱۳۰
کل	۳۲/۰	۸۲/۰	۱۶/۰	۱۳۰/۰

جدول ۱۰- تعیین معناداری رابطه بین محل تولد و اشتغال در

بخش غیررسمی با آزمون خی دو و وی کرامر

مأخذ : یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۱

مجدور خی دو	درجه آزادی	وی کرامر	سطح معناداری
۶۱/۷	۲	۰/۲۵۱	۰/۰۰۰

نتایج تحلیل ارتباط بین بیکاری و فعالیت در بخش غیررسمی بیانگر این است که رابطه معناداری بین این دو وجود دارد. در این بخش، بیشترین فراوانی مشاهده شده ۹۲

غیررسمی از آزمون وی - کرامر هم استفاده شده است که مقدار ضریب وی - کرامر ۰,۲۸۱ به دست آمد که بیانگر وجود رابطه معنادار بین دو متغیر فوق است.

جدول ۱۴- تعیین معناداری رابطه بین میزان رضایت از شغل

فعلی و فعالیت در بخش غیررسمی با آزمون خی دو

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۱

سطح معناداری	وی کرامر	درجه آزادی	مجذور خی دو	اشتغال و رضایت
.۰۰۱	۰/۲۸۱	۲	۲۹/۲	

جدول ۱۳- فراوانی مشاهده شده و مورد انتظار میزان

رضایت مندی افراد شاغل در بخش غیررسمی شهر قروه

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۱

کل	رضایت			اشتغال
	خیر	بله		
۳۳	۲۴	۹	فراوانی مشاهده شده	بخش غیررسمی
۳۳/۰	۲۵/۹	۷/۱	فراوانی مورد انتظار	
۹۷	۷۳	۲۴	فراوانی مشاهده شده	بخش غیررسمی و سایر شغل‌ها
۹۷/۰	۷۱/۱	۲۵/۹	فراوانی مورد انتظار	
۱۳۰	۹۷	۳۳	فراوانی مشاهده شده	کل
۱۳۰/۰	۹۷/۰	۳۳/۰	فراوانی مورد انتظار	

۳.۱۰. تحلیل واریانس (ANOVA)

تحلیل واریانس جهت پاسخ گویی مطمئن تر به فرضیه «بین فعالیت در بخش غیررسمی و مهاجرت‌های روستا - شهری رابطه وجود دارد» طراحی شده است. فرمول به کار گرفته شده در نرم افزار SPSS به صورت زیر است.

$$SSE = \sum_{j=1}^k \sum_{i=1}^{n_j} x_{ij}^2 - \sum_{j=1}^k \frac{(x_{.j})^2}{n_j}$$

جدول ۱۵- تعیین معناداری رابطه بین فعالیت در بخش غیررسمی و مهاجرت‌های روستا - شهری

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۱

ANOVA				
Sumall question				
	Sum of Squares	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	928.755	309.585	30.448	.000
Within Groups	1992.840	10.168		
Total	2921.595			

وجود مشاغل غیررسمی و تبعات ناشی از آن است. تنوع و گستردگی بسیار زیاد بخش غیررسمی و اهمیت آن در اقتصاد شهری تا حدی است که نمی توان اهمیت آن را نادیده گرفت. بنابراین، یافته‌های این تحقیق را می توان به این صورت بیان کرد: ۶۱,۵ درصد افراد شاغل در بخش غیررسمی در گروه سنی ۱۵ - ۴۵ سال قرار دارند که عمده

نتایج به دست آمده از جدول نشان می دهد که در آزمون مقایسه بین واریانس های ۲ گروه شهری و روستایی اختلاف معنی داری از نظر آماری وجود دارد.

۴. نتیجه گیری و پیشنهادها

امروزه یکی از معضلات اجتماعی و اقتصادی در اکثر شهرهای کشورهای جهان سوم از جمله شهرهای ایران،

رشد بخش رسمی اقتصاد نیست. وجود فرار مالیاتی، وجه مشترک بخش اقتصاد غیررسمی در اکثر تحقیقات است. با توجه به نتایج تحقیق و از آنجایی که امکان برخورد فیزیکی و حذف این گونه مشاغل وجود ندارد و نیز، نمی توان این مشاغل را به حال خود رها کرد، پس لازم است این بخش مورد توجه جدی مسئولان قرار گیرد. در همین راستا برای سامان دهی این بخش در شهر قروه می توان پیشنهادها زیر را مطرح کرد:

❖ از آنجایی که ۹۸,۹ درصد افراد شاغل در این بخش بی سواد هستند، می توان استنباط کرد که تخصص کافی نیز ندارند و با توجه به این که از این درصد جمعیت نیز ۶۱,۵ درصد افراد شاغل در بخش غیررسمی در گروه سنی ۱۵ - ۴۵ سال؛ یعنی در بخش جمعیت فعال کشور قرار دارند، می توان بخش اعظم و جوان را به صورت رایگان در مراکز فنی و حرفه ای آموزش داد تا با هدایت بخشی از این افراد، گامی به سوی مشاغل رسمی برداشت.

❖ از آنجایی که ۶۳ درصد جمعیت بخش غیررسمی به منظور دستیابی بهتر به فرصت های اقتصادی، اجتماعی مهاجران روستایی تشکیل می دهند می توان با ایجاد صنایع کوچک تبدیلی در مناطق روستایی برای جلوگیری از مهاجرت آن ها گامی ارزنده برداشت.

در شهر قروه ۷۰ درصد شاغلان دلیل ورود خود به بخش غیررسمی را بیکاری ۲۲ درصد نیز نداشتن سرمایه اظهار کرده اند سرمایه گذاری دولت در بخش های زیربنایی به منظور افزایش ظرفیت تولید، توجه به سرمایه گذاری بر روی نیروی انسانی، اولویت قراردادن استخدام نیروی کار بومی در بخش های متعدد، جذب سرمایه های سرگردان در جهت ایجاد مشاغل کاربر به جای سرمایه بر می تواند بحران بیکاری را تا حدودی در منطقه ریشه کن کند. اعطای وام های بدون بهره برای خانواده های کم درآمد که سرمایه اندک دارند نیز می تواند این مشاغل را به سمت رسمی شدن سوق دهد.

تمرکز آن ها را می توان در خیابان ها و میدان ها اصلی شهر مشاهده کرد. ۹۸,۹ درصد افراد شاغل در بخش غیررسمی دارای تحصیلات کمتر از دیپلم هستند که می توان استنباط کرد که در فرآیند جذب در بخش غیررسمی در شهر قروه پایین بودن سطح سواد و نداشتن مهارت مهم ترین ویژگی به شمار می رود. ۶۳ درصد افراد شاغل در این بخش را افراد مهاجر از روستاهای اطراف تشکیل می دهد که این افراد برای یافتن کار و بهبود وضعیت زندگی فعلی خود مجبور به مهاجرت به شهرها شده اند. بیش از ۷۰ درصد افراد به دلیل بیکاری به این بخش وارد شده اند که می تواند دلیلی بر نبود زیرساخت های اقتصادی مناسب در منطقه برای جذب این افراد باشد؛ علاوه بر این، ۹۵ درصد افراد شاغل در بخش غیررسمی شهر قروه اصلاً به دولت مالیاتی پرداخت نمی کنند، در نهایت، ۹۷ درصد آن ها نیز از شغل فعلی خود راضی نیستند و ۸۶,۹ درصد این افراد هیچ نوع حقوق بیمه ای ندارند. در این تحقیق، جنبه های مختلف اقتصاد غیررسمی که در ادبیات به آن اشاره شده بود، بررسی شد. در حقیقت، بخش غیررسمی شامل فعالیت های درآمدزایی است که جزو ثبت و ضبط رسمی و قانونی کشور نیست و بخش عمده ای از قوانین و مقررات کشور، امکان شناسایی این فعالیت ها و پوشش قانونمند آن را پیدا نمی کنند. به همین دلیل، شاغلان این بخش معمولاً در آمارها و اطلاعات رسمی احتساب نمی شوند، مالیات نمی دهند، بیمه نمی شوند، از مقررات حمایتی قانون کار و قانون تأمین اجتماعی خارج هستند؛ در برابر حوادث شغلی، بیماری ها، از کارافتادگی و فوت، اخراج از کار و سایر موقعیت های تهدیدکننده شغلی و اجتماعی بی پناه هستند و در نهایت، از حقوق اجتماعی محروم و به همین نسبت در انجام تکالیف و مسؤولیت های اجتماعی خود بی تفاوت و سهل انگار هستند. نتایج این تحقیق، یافته دیگر تحقیقات را ثابت می کند؛ به طور کل، بخش غیررسمی در کشورهای در حال توسعه هم جهت با

کتاب نامه

۱. ابراهیم زاده، ع؛ وارثی، ح. م؛ اکبری، م. (۱۳۸۹). نقش مهاجرت‌های روستایی در اسکان غیررسمی، مطالعه موردی: متروپل اهواز. فصل-نامه پژوهش‌های روستایی. ۱ (۱). صص ۱۹۴-۱۶۷.
۲. احمدی شادمهری، م. ط. (۱۳۸۶). بررسی وضعیت شاغلان در بخش غیررسمی، مطالعه موردی: شهرستان مشهد. مجله دانش و توسعه. (۱). صص ۱۵۷-۱۳۷.
۳. باقری، ف. (۱۳۸۱). روش اندازه‌گیری بخش غیررسمی در ایران. طرح پژوهشی. گروه پژوهشی آمارهای اقتصادی پژوهشکده آمار. تهران: مرکز پژوهش آمار.
۴. توماس، ج. ج؛ ریسکاوویچ، ر؛ سیستو، و. (۱۳۷۶). اقتصاد غیررسمی. ترجمه منوچهر نور بخش و کامران سپهری. چاپ اول. تهران: انتشارات موسسه تحقیقات پولی و بانکی.
۵. جمالی، ف؛ صدرموسوی، م؛ دخت لیوارجانی، پ. (۱۳۸۷). بررسی ویژگی‌های مشاغل غیررسمی در مادر شهر تبریز. فصل‌نامه تحقیقات جغرافیایی. (۸۹). صص ۴۶-۱۹.
۶. جمعه‌پور، م. (۱۳۸۰). مشاغل غیررسمی به عنوان یک مسأله شهری و ابعاد اجتماعی و اقتصادی آن. فصل‌نامه علوم اجتماعی. (۱۵ و ۱۶). صص ۱۹۸-۱۶۹.
۷. خورشیدی، غ. ح. (۱۳۷۶). اقتصاد پنهان (بخش غیررسمی) یا اقتصاد سایه. مجله تعاون. (۷۰). صص ۲۹-۲۶.
۸. دلاور، ع. (۱۳۸۹). روش تحقیق در روانشناسی و علوم تربیتی. چاپ ۱۹. تهران: نشر ویرایش.
۹. رنانی، م. (۱۳۸۴). ساختار اشتغال در بخش غیررسمی کشور. مجله اقتصادی. ۵ (۴۹ و ۵۰). صص ۳۸-۲۱.
۱۰. رنانی، م؛ میرزایی، م؛ اربابیان، ش. (۱۳۹۱). بخش غیررسمی و ظرفیت مالیاتی ازدست‌رفته (مطالعه موردی: استان کهگیلویه و بویراحمد). فصل‌نامه پژوهش‌نامه اقتصادی. ۱۲ (۴۴). صص ۱۳۰-۹۹.
۱۱. شکوئی، ح. (۱۳۸۳). دیدگاه‌های نو در جغرافیای شهری. جلد اول. چاپ هشتم. تهران: انتشارات سمت.
۱۲. شکیبایی، ع. (۱۳۸۲). برآورد اقتصاد زیرزمینی و تحلیل علل شکل‌گیری آن در ایران با استفاده از الگوی منطق فازی. طرح پژوهشی. تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
۱۳. صادقی، ح؛ وفایی، ر؛ حسن، م. ح. (۱۳۸۶). گسترش اقتصاد غیررسمی و تهدید فرهنگ اقتصادی. ماه‌نامه مهندسی-فرهنگی. ۲ (۱۲). صص ۸۶-۷۳.
۱۴. صرامی، ح. (۱۳۷۳). تأثیر مشاغل غیررسمی بر چهره شهرهای ایران. فصل‌نامه تحقیقات جغرافیایی. (۳۲). صص ۱۳۰-۱۰۹.
۱۵. طاهرخانی، م. (۱۳۸۲). توزیع جغرافیایی محصولات فرهنگی و نقش آن در مهاجرت جوانان روستایی مطالعه موردی: استان قزوین. مجله پژوهش‌های جغرافیایی انسانی. (۴۴). صص ۹۷-۸۷.
۱۶. غازی، ا؛ بیک محمدی، ح؛ بزی، خ. (۱۳۸۵). تأملی بر اقتصاد غیررسمی در شهر زابل. فصل‌نامه تحقیقات جغرافیایی. ۲۱ (۳). صص ۱۱۵-۱۰۲.
۱۷. فکوهی، ن. (۱۳۸۳). انسان‌شناسی شهری. چاپ اول. تهران: نشر نی.
۱۸. محمدبیگی، ع. ا. (۱۳۷۶). جایگاه بخش غیررسمی در اقتصاد ایران. مجله برنامه و بودجه. ۲ (۱۹ و ۲۰). صص ۱۱۴-۹۵.
۱۹. مرصوصی، ن؛ و صالحی فرد، م. (۱۳۸۶). مدیریت شهری و بخش غیررسمی مطالعه موردی: وانت‌بارهای عرضه‌کننده میوه و تره‌بار کلان‌شهر مشهد. فصل‌نامه جغرافیا. ۵ (۱۲ و ۱۳). صص ۹۸-۶۷.
۲۰. مرکز آمار ایران. (۱۳۸۵). نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن. بازیابی از:

<http://www.amar.org.ir>

۲۱. مهندسان مشاور بوم نگار پارس. (۱۳۸۳). طرح تجدید نظر جامع شهر قروه. مرحله اول: مطالعه وضع موجود. صص ۱۹۲-۱۸۴.
۲۲. نقدی، ا؛ طاهری نیا، ع. ر؛ پاک سرشت، س؛ عیسی زاده، س. (۱۳۹۳). بررسی نقش سرمایه فرهنگی و اجتماعی در ورود به بخش اشتغال غیررسمی (مورد مطالعه: شاگرد مکانیک‌های چاپارخانه همدان). مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران. ۳ (۱). صص ۱۶۳-۱۴۱.
۲۳. نواح، ع؛ حسین زاده، ع. ح؛ درویشی، ن. (۱۳۸۶). بررسی علل گرایش به مشاغل کاذب در شهر اهواز. مجله پژوهش‌های دانشگاه اصفهان (علوم انسانی). ۲۸ (۷). صص ۱۶-۱.
۲۴. نیلی، م؛ و ملکی، م. (۱۳۸۵). اقتصاد غیررسمی: علل ایجاد روش‌های تخمین و اثرات آن بر بخش غیررسمی. فصل‌نامه علمی-پژوهشی شریف. (۳۶). صص ۵۶-۴۵.
۲۵. هال، پ؛ فایفر، ا. (۱۳۸۸). آینده شهری قرن ۲۱. ترجمه اسماعیل صادقی و ناهید صفا. چاپ اول. تهران: انتشارات جامعه مهندسان مشاور ایران.
26. Chen, M. (2005, November). *The business environment and informal economy. Creating condition for poverty reduction*. Paper presented at the Background paper for the Committee of Donor Agencies for Small Enterprise Development Conference on Reforming the Business Environment, Cairo, Egypt.
27. Daniles, P. W. (2004). Urban challenges: The formal and informal economies in maga-cities. *Cities*, 21(6), 501-511.
28. Elgin, C., & Oyvat, C. (2013). Lurking in the cities: Urbanization and the informal economy. *Structural Change and Economic Dynamics*, 27, 36-47 .
29. Henley, A., & Arabsheibani, R. (2009). On defining and measuring the informal sector: Evidence from Brazil. *World Development*, 37(5), 992-1003 .
30. Romero, R. (2009). *The dynamic of informal economy*. London: Oxford University Press.
31. Sheehan, C. M., & Fernando, R. (2013). Migration, business formation and the informal economy in urban Mexico. *Social Science Research*, 42, 1092-1108 .
32. Shende, S. N. (2003). *Informal Economy the specialty regime for small and micro businesses: Design and implementation*. Retrieved from <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan006632.pdf>.
33. Yuki, K. (2007). Urbanization informal sector and development. *Journal of Development Economics*, 84, 76-103.